

ראש השנה

"ישא מדברותיך"

ערך וכתב:

הרב ישראל שלום אליהו ברדא שליט"א

הלכות מקוואות

מצות עשה אחת, והיא שיטבול כל טמא במי מקוה, ואחר כך יטהר, כי נטמא בטומאת בשר גשמי ועפר מן האדמה, ויתחדש על ידי מי החסד.

א. כל הטמאים אין להם טהרה אלא בטבילה במים הנקווים בקרקע¹, שנאמר²: אַךְ מֵעַן ובוֹר מְקוֹה מַיִם יְהִי טְהוֹר. וכן הוא אומר³: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מְקוֹם אֶחָד וְתִקְרָא הַיַּבְשָׁה נִיְהִי כֵן: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיַּבְשָׁה אֶרֶץ וְלַמְקוֹה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיִּקְרָא אֱלֹהִים כִּי טוֹב: וכן הוא אומר בדברי קבלה: מְקוֹה יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעוֹ בְּעַת צָרָה⁴, מְקוֹה יִשְׂרָאֵל יְהִי כֹל עֲזָבִיךָ יִבְשׁוּ וְסוּרֵי בְּאֶרֶץ יִתְּבוּ כִּי עֲזָבוּ מְקוֹר מַיִם חַיִּים אֶת יְהִי⁵, וְעַתָּה יֵשׁ מְקוֹה לַיִּשְׂרָאֵל עַל זֹאת⁶. ומקוה נגזר מלשון תקוה, שנאמר: כָּצַל יָמִינוּ עַל הָאֶרֶץ וְאִין מְקוֹה⁷, וראה מאמר הקיווי לרמח"ל. ויקנה טבילה במקוה בדמים, כמו שנאמר: וּמְקוֹה סִחְרֵי הַמֶּלֶךְ יִקְחוּ מְקוֹה בְּמַחִיר⁸. ואחרי טבילה במים אדם מרגיש עצמו קל כנשר, מפני שנבראו העופות מן המים, ובני נשר יגביהו עוף.

ב. וכן אמר ישעיהו הנביא⁹: אֲשַׁרְיִכֶם זֶרְעֵי עַל כָּל מַיִם: אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, אֲשַׁרְיִכֶם יִשְׂרָאֵל, לִפְנֵי מִי אַתֶּם מְטַהְרִים, וּמִי מְטַהֵר אֶתְכֶם, אַבְיָכֶם שְׁבַשְׁמִים,

שְׁנֵאמַר¹⁰: וְזָרְקֵתִי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטַהַרְתֶּם. וְאֹמַר¹¹: מְקוֹה יִשְׂרָאֵל יְיָ, מִה מְקוֹה מְטַהֵר אֶת הַטְּמָאִים, אִף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְטַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל¹². וכן אמרו חז"ל¹³: למה נסמכו אהלים לנחלים? שנאמר¹⁴: כְּנַחְלִים נְטִיּוֹ כְּנַגְתָּ עָלַי נְהַר כְּאֵהָלִים נְטַע יְהִי הַנְּהַר כְּאֶרְזִים עָלַי מַיִם: יִזַּל מַיִם מִדְּלִי וְזָרְעוּ בְּמַיִם רַבִּים וּגּוֹי, לומר לך מה נחלים מעלים את האדם מטומאה לטהרה, אף אהלים מעלים את האדם מכף חובה לכף זכות.

ג. ולכן כל מקום שנאמר בתורה: "רחיצת בשר-כיבוס בגדים" מן הטומאות, אינן אלא טבילת כל הגוף במקוה, שנאמר¹⁵: וְכַבַּסְתָּ אֶת בְּגָדֶיךָ וְרַחַץ אֶת בְּשׂוּרְךָ בַּמַּיִם וְטַהַר: ונאמר: כִּי אִם רַחַץ בְּשׂוּרְךָ בְּמַיִם¹⁶, והקִּישָׁה תוֹרָה כִּיבּוּס בְּגָדִים לְרַחֲצָה פְעָמִים הַרְבֵּה, מִה רַחֲצָה טְבִילָה, אִף כִּיבּוּס טְבִילָה, וכן דרשו שם בתורת כוהנים: "וכבס בגדיו ורחץ בשרו במים חיים" וגו', גבי זב מקיש כיבוס לרחיצת גופו, מה רחיצת גופו בנקיות, אף כיבוס בגדים בנקיות. הא למדנו, שיש חציצה בכלים. וכן לא נאמר ורחץ בשרו ובגדיו במים חיים, אלא "בשרו במים חיים", פרט לבגדיו שהם בכל הטמאים במי מקוה ולא צריכים מים חיים. וגם בכלי מדין, כתוב¹⁷: וְכַבַּסְתֶּם בְּגָדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְטַהַרְתֶּם וּגּוֹי, ודרשו: מלמד שהן טעונים הזאה אחר טבילה.

ד. ויש עניין לרחוץ במקוואות ארץ ישראל, וכן שנינו¹⁸: אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל טְהוֹרָה, וּמְקוֹנְאוֹתֶיהָ טְהוֹרִים. וכן יש עניין לטבול שבע פעמים, וכן הוא אומר בדברי קבלה¹⁹: וַיִּשְׁלַח אֱלֹהֵינוּ אֶלֵינוּ מְלָאָךְ לֵאמֹר הֲלוֹךְ וְרַחֲצֵתָ שִׁבְעַת פְּעָמִים בַּיַּרְדֵּן וַיִּשָּׁב בְּשַׁרְךָ לָךְ וְטַהַר: וַיִּגְשׁוּ עֲבָדֶיךָ וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ אָבִי דַּבֵּר גְּדוֹל הַנְּבִיא דַּבֵּר אֵלֵינוּ הַלּוֹא תַעֲשֶׂה וְאִף כִּי אָמַר אֵלֵינוּ רַחֵץ וְטַהַר: וַיִּרְדַּ וַיִּטְבַּל בַּיַּרְדֵּן שִׁבְעַת פְּעָמִים כַּדַּבֵּר אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיִּשָּׁב בְּשׂוּרוֹ כְּבֶשֶׂר נַעַר קֶטָן וַיִּטַּהַר: מכאן למדנו, כי טוב נשאו נהרות ישראל לרחוץ בהם לטהרה מכל מימי חוץ לארץ.

¹ תוספתא מקוואות (רפ"א), ותורת כהנים (שמיני יא, לו).

² ויקרא (יא, לו).

³ בראשית (א, ט-י).

⁴ ירמיה (יד, ח).

⁵ ירמיה (יז, יג).

⁶ עזרא (י, ב).

⁷ דברי הימים א' (כט, טו).

⁸ מלכים א' (י, כח).

⁹ ישעיה (לב, כ).

¹⁰ יחזקאל (לו, כה).

¹¹ ירמיה (יז, יג).

¹² משנה יומא (ח, ט).

¹³ ברכות (טז, ז).

¹⁴ במדבר (כד, ו-ז).

¹⁵ ויקרא (יד, ט).

¹⁶ ויקרא (כב, ו).

¹⁷ במדבר (לא, כד).

¹⁸ משנה מקוואות (ח, א).

¹⁹ מלכים ב' (ה, י-יג-יד).

שנשאר טמא ולא יכול להיטהר, יפריש עצמו לצדדים ויתרחקו בני אדם ממנו, כדי שלא יטמאו, כי כל העדה כולם טהורים.⁵⁷

ט. ויש מברכים על הטבילה בזמנינו⁵⁸, ונהגו לטבול בערב יום הכפורים, ואמר רב עמרם גאון: טובל אדם בשעה שביעית בערב יום כפור, ומתפלל מנחה. ואמר רב סעדיה גאון: בעלייתו מלטבול, מברך על הטבילה. וכתב הרא"ש: שאין דבריו נראים בזה, שלא מצינו בתלמוד רמז לטבילה זו, ואינה לא יסוד נביאים ולא מנהג נביאים, ולא עדיפה מערבה שאומרים עליה⁵⁹: "חביט חביט- ולא בריך" (חובטים חובטים- ולא מברכים), משום שאינה אלא מנהג נביאים. ואם חייב אדם לטהר עצמו ברגל הוא לטהר עצמו מכל הטומאות, ואף מטומאת מת, ולהזות עליו שלישי ושביעי. אבל עכשיו אין לנו טהרה, וכיון שאין בעלי קריין טובלים כל השנה⁶⁰, אין חובה לטבילה זו, ואין לברך. אלא שנהגו העולם לטהר עצמם מטומאת קרי ביום הכפורים, וסמכום על מדרש של פרקי רבי אליעזר⁶¹ כי ישראל נקיים כמלאכי השרת ביום הכפורים.⁶²

ביאור

רמב"ם

הלכות שופר

על דרך פרד"ס התורה בהלכה

ובאגדה

פרק א

הלכה א: מצות תקיעת שופר בראש השנה

ויובל, הוא קרן הכבשים הכפוף. והטעם כי בראש השנה והיובל מכופפים קרנותינו ככבשים, ומחזירים נחלות ואחוזות לבעלים ראשונים, וגואלים מגרשים ושטחים, ומשחררים עבדים עבריים, ומתגמשים ומוותרים ומעגלים פינות ונחלות, ומבקשים מחילה ומוחלים. וכמו המשל על הצבי שהיה רץ ביע"ר ונסתבך בקרניו, כך אנו בעי"ר צריכים לכופף גאווותנו מפני העצים, ואז אין עצים

השי"ת יצילנו מידי כלב הים שהוא מוסר אותנו לידי שונאינו הוא יצר הרע וחילותיו השונאים הגדולים שלנו, מקלות מים רבים אדירים משפרי גם אדיר במרום יהוה⁴⁵, כל משפריך וגליך עלי עברו⁴⁶, נשפת ברוחך פסמו גם צללו פעופרת במים אדירים⁴⁷, ולכל בני ישראל לא יחרץ קלב לשנו⁴⁸.

ז. וכל הדברים האלה אף על פי שהם מפי השמועה ממושה רבנו, הרי נאמר⁴⁹: במים יובא וטמא עד הערב וטהר, הרי זה לימוד בנין אב לכל הטמאים, שיבואו במים. והוא הדין בעל קרי מן התורה, שנאמר⁵⁰: כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה לא יבא אל תוך המחנה: והיה לפנות ערב ירחץ במים וכבא השמש יבא אל תוך המחנה: וכן הוא אומר בדברי קבלה על שילוח בעל קרי וטבול יום מחוץ למחנה⁵¹: ויפקד מקום דוד: ולא דבר שאול מאומה ביום ההוא כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כי לא טהור:

ח. וכן חייב אדם מן התורה לטהר עצמו ברגל⁵², וכל ישראל מוזהרים להיות טהורים בכל רגל, מפני שהם נכונים להיכנס למקדש ולאכול קדשים. וזה שנאמר בתורה⁵³: ויבגלתם לא תגעו, אזהרה לבני ישראל ברגל בלבד. ואם נטמא אינו לוקה, אבל בשאר ימות השנה ובזמן שאין מקדש אינו מוזהר על הטהרה⁵⁴. וכן הוא אומר בדברי קבלה⁵⁵: כי רבת בקהל אשר לא התקדשו והלויים על שחיטת הפסחים לכל לא טהור להקדיש ליהוה: כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבלון לא הטהרו כי אכלו את הפסח בלא ככתוב כי התפלל חזקיהו עליהם לאמר יהוה הטוב יכפר בעד: כל לבבו הכין לדרוש האלהים יהוה אלהי אבותינו ולא פטרת הקדש: כי העיקר אצלנו כל ישראל חברים ברגל, ויעל כל ישראל כאיש אחד חברים⁵⁶, וכולם טהורים כאשר נצטוונו חייב אדם לטהר עצמו ברגל, וכל מי

⁴⁵ תהלים (צג, ד).

⁴⁶ יונה (ב, ד), ותהלים (מב, ח).

⁴⁷ שמות (טו, י).

⁴⁸ שמות (יא, ז).

⁴⁹ ויקרא (יא, לב).

⁵⁰ דברים (כג, יא-יב).

⁵¹ שמואל א' (כ, כה-כו).

⁵² גפי"ת ר"ה (טז):, וכ"מ מרש"י (יבמות כט: ד"ה ולא מיטמאת) שהיא דרשה גמורה מן התורה. ולא כמ"ש הרמב"ן (ויקרא יא, ח) שהיא אסמכתא בעלמא מדברי סופרים.

⁵³ ויקרא (יא, ח), ודברים (יד, ח).

⁵⁴ תורת כהנים (פי שמיני יא, ח), ורמב"ם (הלי טומאת אוכלין טז, י).

⁵⁵ דברי הימים ב' (ל, יז-יח-יט).

⁵⁶ שופטים (כ, יא).

⁵⁷ רמב"ם משנת שקלים (ח, א).

⁵⁸ עיין גפי"ת ומאירי (פסחים ז:), ושאר ראשונים.

⁵⁹ סוכה (מד:).

⁶⁰ ראה ברכות (כב:).

⁶¹ פרק מ"ה.

⁶² בית יוסף (או"ח סי' תרו).

שאין המצוה אלא בשמיעת קול שופר, בבחינת: "וכל העם רואים את הקולות", ודוקא בראש השנה המצוה לשמוע את דברי ה' בבחינת נעשה ונשמע בקול שופר כמו במעמד הר סיני שפסקה זוהמתן של ישראל, אף כאן מתבלבל השטן.

הלכה ד: יום טוב דוחה שופר, כי המצוה

לשמוע קול שופר, הוא להמתיק הדינים, ואם יעשה מלאכה אפילו שבות הרי הוא מעורר הדינים הקשים של ימי החול במעשי חולין, ואין קטגור נעשה סגור בעת אחיזת הדינים.

ומטעם זה **מותר לצחצחו במים** של חסד ורחמים, וגם **יין וחומץ** מתמתקים דיניהם בכבוד השופר העליון, כי הוא הופך חרון א"ף אל כס"א רחמים.

אבל לא יתן מי רגלים לעולם, מפני הכבוד

שלא יהיו מצות בזויות עליו. כי על ידם הוא מעורר את הדינים הבזויים, ומסיר הכבוד העליון של חסד ורחמים. וכן אמרו בפיטום הקטורת: "והלא מי רגליים יפים לה? אלא שאין מכניסים מי רגלים במקדש מפני הכבוד!"

הלכה ה: שיעור השופר שיאחזנו ביד, ימין

של חסד, **ויראה לכאן** בגבורה, **ולכאן** בתפארת. **נסדק לאורכו פסול,** כי שוב אין בו צד אריך אנפין של רחמים.

אבל נסדק לרוחבו, אם נשתייר כשיעור

כשר, כי "בצר הרחבת ליי"-"מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה", בסוד אסוך שמן של אלישע, כי אין הברכה שורה אלא על שיורי מצוה⁶⁵, ושיירי מצוה מעכבים את הפורענות בסוד הנענועים, שהרי תנופה שיירי מצוה היא, ועוצרת רוחות וטללים רעים. ואמר רבא, וכן בלולב. רב אחא בר יעקב היה מנענע בלולב, ואומר: זה חץ בעיני השטן. ואין ראוי לעשות כן, משום שיבוא השטן להתגרות בו⁶⁶. אף כאן מסלק חרון אף, ומבלבל השטן בשיירי מצות שופר.

אבל ניקב, אם סתמו שלא במינו פסול.

סתמו במינו, אם נשתייר רובו שלם, ולא עיכבו הנקבים שנסתמו את התקיעה, הרי

זה כשר. והטעם כי בשביל להמתיק את הדינים, צריך אחדות שלמה בלי נקבים וחציצות, ומין שנסתם שלא במינו חוצץ, כי זה בא מסטרא אחרא עלמא דפירודא ברשות הרבים, ואנחנו צריכים רשות הקדושה שהיא רשות היחיד, באחדות מין במינו, ולפחות רובו ככולו.

ואין יער, כי אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, ועל כל גל וגל ננענע לו בראשנו, וכמו לובן צמר הכבש, נכבס כבשים ללבושנו, ובכל עת יהיו בגדינו לבנים, "ואל יבוא בכל עת אל הקודש", כי אם "אברכה את ה' בכל עת", "אם יהיו חטאיכם כשנים- כשלג ילבינו, אם יאדימו כתולע- כצמר יהיו".

הלכה ב: מצות שתי חצוצרות מקצרות

במקדש מן הצדדים, ושופר באמצע מאריך.

אבל בשאר מקומות אין תוקעים בראש

השנה אלא בשופר בלבד.

והטעם כי שתי חצוצרות כסף היו של חסד ורחמים מצד מזרח ודרום (חכמה-חסד-נצח), למתק הדינים (בינה-גבורה-הוד) מצד שמאל כנגד שנים כרובים זהב, מצד הגבורה בבחינת: "מצפון זהב יאתה", ורוח צפון פרוצה שנבראה ולא נגמרה, ובלכת החיות ילכו האופנים אצלם, להתקשר בקשר אחד על ידי השופר באמצע (דעת-תפארת-יסוד), שמאריך קולו למתק הדינים על ידי קול השופר שהיא כנגד הבינה שמתעוררים ממנה הדינים, ואין הדינים נמתקים אלא בשורשם, על ידי קיצור קולות של חצוצרות כסף בשער הרחמים כנ"ל. וזה נעשה רק בזכות המקדש שהוא מכוון כנגד כסא הכבוד והחיות והאופנים, והיה אפשר למתק הדינים הקשים. אבל בשאר המקומות מצות היום בשופר בלבד⁶³.

הלכה ג: שופר של עבודה זרה אין תוקעים

בו לכתחילה, שאין קטגור בחטא העגל נעשה סגור.

ואם תקע בו יצא בדיעבד, כי אפשר להפוך את הקטגור לסגור, ולמתק הדינים בבחינת: "ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלהיך", כי אפשר לבלבל את השטן בתקיעת שופר.

אבל שופר של עיר הנדחת אם תקע לא יצא,

כי הוא מודח ועומד לשריפה, ואין בכוחו לעורר הרחמים העליונים, וכמו שכתב הרמב"ם⁶⁴: כל העושה דין בעיר הנדחת, הרי זה כמקריב עולה כליל, שנאמר: "כליל לה' אלהיך". ולא עוד אלא שמשלק חרון אף מישראל, שנאמר: "למען ישוב ה' מחרון אפיו". ומביא עליהם ברכה ורחמים, שנאמר: "ונתן לך רחמים, ורחמך והרבך".

אין בקול מצות שופר דין גזל ועולה ונדר, כי

אין בקול ממש רק הנאה, ומצות לא ניתנו

ליהנות מהם בעולם הזה.

⁶³ וראה בזוהר הקדוש (ח"ג פ' בהעלותך קנד: קנה. ותוספת הזוהר שם שח:).

⁶⁴ הלכות עבודה זרה (ד, טז).

⁶⁵ ראה סנהדרין (קז:).

⁶⁶ סוכה (לח:).

"שחורה אני מבחוץ, ונאוה מבפנים". "אל תראוני שאני שחרחרת ששזפתני השמש" מבחוץ.

וגם **ציפהו זהב במקום הנחת פה פסול**, כי מלכות פה נקראת תורה שבעל פה, וזה לעומת זה עשה האלוקים, כי עיקר אחיזת הדינים בזהב בגימטריא דו"ד-אהו"ב, בחינת מלכות, והנה תלמו"ד בגימטריא לילי"ת, וציפוי זהב במקום הנחת הפה, מונע הכנסת רחמים המקיפים למיתוק הדינים החיצונים כנ"ל.

אבל צפהו מבחוץ, אם נשתנה קולו פסול, ואם לא נשתנה כשר. כי שינוי הקול, הוא שינוי מעשה, והוא שינוי רשות מרשות היחיד בקדושה, לרשות הרבים בקליפה. ולכן אם נשתנה קולו, ממילא פגע בפנימיות של חיצוניות בעובי השופר, ופסלו. ורק אם לא נשתנה קולו, אז הוא רק בחיצוניות של חיצוניות, ולא פסל את השופר בעצם הפנימי כנ"ל, ואז תלמו"ד בגימטריא אחות"י כלי"ה.

ולכן **נתן שופר בתוך שופר, אם קול פנימי שמע יצא. ואם קול חיצון שמע, לא יצא.** כי עיקר המצוה בשמיעת קול השופר הפנימי, שלא יינקו ממנו החיצונים.

וגם אם **הרחיב את הקצר, וקיצר את הרחב, פסול.** שהרי מקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר, ולקצר אינו רשאי להאריך. ולכן צריך להיות פיו קצר בתחילה וראשו רחב ופתוח, ללמדנו כי הצמצומים והדינים יתמתקו, והצרות יתהפכו לרחובות הנהר מן הברכה העליונה מראש כל הכתרים, "כי הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ", מלך עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים, וזעיר אנפין עולה לאריך אנפין, ויצחק אבינו במידת הדין, עולה למידת החסד של אברהם אבינו בעצם יום ראש השנה יום עקידת יצחק, "עת שערי רצון להיפתח- עוקד והנעקד והמזבח", כי אין הדין נמתק אלא בשורשו, ויצחק אבינו מסגור על בניו⁷⁰, כמו שכתוב: "ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה", ומתבלבל השטן, כי התהפך חושך לאור. ולכן אין לשנות בשופר להרחיב פיו הקצר, ולקצר סופו הרחב, "כי אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא ורבעה בו כל האלה הכתובה בספר הזה ומחה ה' את שמו מתחת השמים", כי הפך היוצרות וקיצץ בנטיעות, והפך מידת החסד למידת הדין חס ושלוש.

הלכה ז: היה ארוך וקצרו כשר. כי עיקר המצוה לשמוע קול שופר, בתקיעה פשוטה וארוכה לפניה ולאחריה, כמו שאנחנו אומרים: "והסר השטן מלפנינו ומאחרינו". אבל השופר עצמו, אין

קדחו בזכרותו מסטרא דזכורא בחסד- **כשר, שמין במינו אינו חוצץ.**

אבל **זיבק שברי שופרות, עד שהשלימו לאחד פסול**, כי אינו שופר אחד כמו רשות היחיד מצד הקדושה, אלא הם שברי כלים ושופרות מרשות הרבים של עולמות הפירוד בחורבן עלמות התוהו.

הלכה ו: הוסיף עליו כל שהוא, בין במינו בין שלא במינו, פסול. כי כל המוסיף גורע, וזה בחינת מותרות ושערות של עשו שער, בבחינת רגליה יורדות מות, כי אין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, ונהפך "שטו העם ולקטו"- בתאוות אכילה על ידי שר הטבחים ושר האופים ושר המשקים במצרי הגרון ל-"ושט", ונתארך רגל אות ו' של "שטו-ושט", ויורדת מות ל-"שטן", בסוד עץ גבוה חמישים אמה של המן, שנהנו ישראל מסעודתו של אותו רשע בסעודת אחשוורוש על ידי "ושט", ופגמו בחמישים שערי בינה, וזה בחינת הנחש שעלה למעלה ממדרגתו וקיצץ בנטיעות, וצריך למתק הדינים מתוכו ולא מחוצה לו, ואפילו הוסיפו במינו כמו זר נחשבו.

ומטעם זה **צפהו זהב מבפנים פסול**, כי זהב רומז לדינים הקשים בחטא עגל הזהב- "ודי זהב", ואין קטגור נעשה סגור, להמתיק את הדינים מבפנים, וזה בחינת כהן גדול ביום הכיפורים המשרת לפני ולפנים בקודש הקדשים בבגדי לבן ולא בבגדי זהב, כי ציפהו זהב מבפנים פסול, הואיל והדינים נאחזים רק בחוץ ולא מבפנים, ואל יבוא "בכל עת" אל הקודש⁶⁷, שהרי אין רשות לבעלי דינים להיכנס אל הקודש אלא יונקים רק מבחוץ, וכשהיו בעלי דינים עומדים לפניך-יהיו בעיניך כרשעים⁶⁸, כמו שכתוב: "ולרשע אמר אלוקים מה לך לספר חוקי רמוס חצרי" דווקא, כי "בחצרות אלוקינו יפריחו", ועל זה התפלל דוד המלך: "יכספה וגם כלתה נפשי לחצרות בית ה'", להפוך החצר לבית, כמו שהפך יעקב אבינו את הר המוריה והשדה לבית אלוקים⁶⁹.

והנה ישראל אע"פ שחטא מבחוץ, ישראל הוא מבפנים בשורשו. וכל מה שבעל הבית אומר לך- עשה, חוץ מצא ממחיצתי, שאפילו יצאה בת קול ואמרה לו: "צא ממחיצתי" כמו לאלישע אחר, לא ישמע לה, כי תורה לא בשמים היא, ומאור שבה מחזירו למוטב על ידי תורה תבלין. בבחינת:

⁶⁷ כמ"ש מהרח"ו בשער המצות (פי עקב) בסוד מים אחרונים חובה, ומזמור למנצח, ואברכה את ה' בכל עת דייקא. ע"ש.

⁶⁸ (פרקי אבות פ"א מ"ח)

⁶⁹ (פסחים פח.).

⁷⁰ ראה שבת (פט:), ופסחים (פז:), ומנחות (נג:), ומדרש איכה רבה (פתיחתא כד). ובאיוב (ח, ד).

רחק ממני מנחם משיב נפשיי-במשיבי טעם, ולא יצאו לחרות מיצר הרע, ומלאך המות.

וכן התוקע לתוך החבית הגדולה וכיוצא בה, אם קול שופר שמע יצא. ואם קול הברה שמע, לא יצא. דהיינו אם תקע לתוך החובות הגדולות שלו בבחינת חבית-חיובית, אם קול שופר שמע לכפרת עוונות יצא לחרות. ואם קול הברה שמע ולא נתכוון לבו, לא יצא לחרות כנ"ל.

פרק ב

הלכה א: הכל חייבים לשמוע קול שופר.

כי נעשה ונשמע אמרו כאחד, ושמיעת קול השופר הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו ועל מה ישם מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו, כי אין יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, סוף דבר הקויל נשמע את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם, וקול שופר אותיות קול פרוש, לפרוש מן העולם ולהתבודד עם בוראו, ולפרש שיחתו לפניו.

ומטעם זה **כהנים לויים וישראלים וגרים**

ועבדים משוחררים- חייבים. אבל נשים

ועבדים וקטנים- פטורים. והטעם שחיוב

שמיעת קול השופר הוא לבד מטף, כי כתוב אשרי העם יודעי תרועה, וקטנים אינם בני דעת שלימה, ונשים דעתן קלה, וכמ"ש הרמב"ם בהלכות עבודה זרה פרק י"א: ודברים האלו כולן דברי שקר וכזב הן, והם שהטעו בהן עובדי כוכבים הקדמונים לגויי הארצות כדי שינהגו אחריהן, ואין ראוי לישראל שהם חכמים מחוכמים להמשך בהבלים אלו ולא להעלות על לב שיש תועלת בהן, שנאמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל, ונאמר כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוונתם ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן וגו', כל המאמין בדברים האלו וכיוצא בהן ומחשב בלבו שהן אמת ודבר חכמה, אבל התורה אסרתן, אינן אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת, ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלימה, אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות שכל אלו הדברים שאסרה תורה אינם דברי חכמה אלא תהו והבל שנמשכו בהן חסרי הדעת ונטשו כל דרכי האמת בגללן, ומפני זה אמרה תורה כשהזירה על כל אלו ההבלים תמים תהיה עם ה' אלהיך.

וכן כתב הרמב"ם בהלכות תשובה⁷³: אין ראוי לעבוד את ה' על דרך זו, שהעובד על דרך זו, הוא עובד מיראה, ואינה מעלת הנביאים, ולא מעלת החכמים. ואין עובד את ה' על דרך זו, אלא עמי הארץ והנשים והקטנים, שמחנכים אותם

צריך להיות ארוך ביותר, אלא אדרבה כשהוא קצר ומוציא קול ארוך, מבלבל את השטן ביותר, כי הפך מידת הדין בצמצום למידת החסד בריווח, ומן מצר"י הגרון יוצאים מרצ"י מאה ואחד הקולות, כדי להכניע את ס"מ בגימטריא ק', ועם הכולל ק"א קולות של מיכאל"ל שר של ישראל כנגד אלופו של עולם המכניע את ס"מ, כמו שאומרים בפיוט "חד גדיא" בסוף הגדה של פסח: "בא הקב"ה ושחט למלאך המות- ששחט לשוחט בקנה ושט, קנ"ה וש"ט בגימטריא ע"ת לעשות לה'- ואל יבוא בכל ע"ת אל הקודש, "ויאמר ה' יגער ה' בך השטן", כי אז בין המצר"ים יהפכו לבין המרצ"ים, ויציא"ת מצר"ים תהפוך למציא"ת יצר"ים. ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים (ס"מ), למאה ואחד בגימטריא מיכאל"ל שר של ישראל, ורק אז: "ושבתם וראיתם בין עובד אלוקים- לאשר לא עבדו".

ולכן גרדו **בין מבפנים בין מבחוץ, אפילו**

העמידו על גלדו, כשר. היה קולו עבה או דק

או צרוד, כשר. שכל הקולות כשרים בשופר.

ללמדנו בלבנו, כי בלבול השטן הוא רק על ידי פנימיות הקול והשופר, ולא מסתכלים ומתחשבים בחיצוניות הקליפות וההסתרות והצמצומים הנראים החוצה אל העין בקולות ובצורות, אשר מבלבלים את האדם מפנימיות חיות אלופו של עולם בכל התנועות, "כי האדם יראה לעיניים, וה' יראה ללבב. הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו".

הלכה ח: התוקע בתוך הבור או בתוך

המערה, אותם העומדים בתוך הבור

והמערה יצאו. "כי העם ההולכים בחושך ראו

אור גדול, יושבי בארץ צלמות אור נגה עליהם"⁷¹,

וכן הוא אומר: "לאמר לאסורים צאו לאשר בחושך

יגלו"⁷². ולכן אותם העומדים בתוך פנימיות הקול

בכוונות להוציאם מבור ומערה, יצאו לחרות.

והעומדים בחוץ: אם קול שופר שמעו, יצאו.

ואם קול הברה שמעו, לא יצאו. כי אותם אלו

שלא זכו להיות מן השרידים אשר ה' קורא בכוונות

ידועות, ועומדים מחוץ לזה, על כל פנים "אשרי העם

יודעי תרועה"-ועמך כולם צדיקים"- אם מכוונים

על דעת הצדיקים המכוונים כהוגן, ואז יצאו לחקות

בשמיעת קול השופר בלבד, בבחינת: "רחמנא אמר

תקעו", ואז התוקע לשיר (אותיות לצדיק יש"ר)

יצא.

ואם קול הברה שמעו, לא יצאו, ועליהם

נאמר: "בפיו ובשפתיו כבדני ולבו רחק ממני", "כי

⁷¹ ישעיה (ט, א).

⁷² שם (מט, ט).

⁷³ פ"י ה"א.

עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה וגרם לו השחתה, עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה, שנאמר וצדיק יסוד עולם זה שצדק הכריע את כל העולם לזכות והצילו. ומפני עניין זה נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצות מראש השנה ועד יום הכפורים יותר מכל השנה, ונהגו כולם לקום לבילה בעשרה ימים אלו ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים ובכיבושים עד שיאור היום.

גם יש לבאר חיוב שמיעת קול השופר אצל בעלי הספיקות, כי ספק בגימטריא עמלק, וזו בחינת שאלת עם ישראל ברפידים כשרפו ידיהם בתורה היש ה' בקרבנו אם אין, מיד יבוא עמלק, כי נרפים אתם נרפים על כן אתם אומרים לכה נזבחה על קידוש ה', אבל בזמן שהקול קול יעקב אין הידיים ידי עשו, והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צווארך, בבחינת אמלאה החרבה בזמן שמלאה זו חרבה זו, ולאום מלאום יאמץ. וזו כוונת חוה באמרה הנחש השיאני, שהטעני היש (ה' בקרבנו אם-) אין, שהן אותיות השיאני. ולכן כדי להוציא מן הספק, ישמעו בעלי הספיקות קול שופר לברר אצלם ידיעת ה', בכלל אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון.

הלכה ב: כל מי שאינו חייב בדבר, אינו מוציא את החייב ידי חובתו. כי כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, וכל שאין ראוי לבילה אין בילה מעכבת בו. ובכלל מאתיים מנה, ומי שיש לו קבלת חיוב יכול להשפיע. ולכן קשוט עצמך תחילה ואחר כך קשוט אחרים, בבחינת התקוששו וקושו. וכיון שהסברנו למעלה שאין הנשים והקטנים חייבים בשמיעת קול שופר מן הטעמים שביארנו, אינם יכולים להשפיע בתקיעתם התעוררות שמיעת קול השופר האמיתי, כי אין אדם יכול להשפיע מה שאין בו, ואין לך בו אלא חידוש, ודיו לבא מן הדין להיות כנידון.

לעבוד מיראה, עד שתרבה דעתן ויעבדו מאהבה. וכ"כ שם (ה"ה): לפיכך **כשמלמדים את הקטנים ואת הנשים** וכלל עמי הארץ, אין מלמדים אותן אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר, **עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים** להן רז זה מעט מעט, **ומרגילים** אותן לעניין זה **בנחת**, עד ששיגוהו וידעוהו ויעבדו מאהבה. ע"כ. והרי עבדים כנעניים הוקשו לנשים בכל הדברים. ואם תאמר למה לא נפטור עמי הארץ משמיעת קול שופר, יש לומר כי הוא ראוי לדעת את ה' באהבה, ולהיות בכלל העם יודעי תרועה, כמו שהוכיח אליהו הנביא את אותו דייג שאמר כי חכמה ובינה לא נתנו לו מן השמים, כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. וגם אפשר לומר כי אשה משועבדת לבעלה ופטורה ממצות עשה שהזמן גרמא⁷⁴, ונשים דעתן קלה. והקטנים אינם מצויים אצל אביהם תמיד, אלא משתעשעים במשחקים בשווקים, ופטורים ממצות עשה שהזמן גרמא. וכבר אמרו חז"ל כי יצר הרע ואשה ותינוק, תהא שמאל דוחה- וימין מקרבת.

וגם לעניין הצרות שמתריעים עליהם בשופרות כגון דבר בעיר, אז אין הנשים והקטנים והזקנים ששבתו ממלאכה בכלל מניין אנשי המדינה לעניין זה⁷⁵.

מי שחציו עבד וחציו בן חורין, וטומטום, ואנדרוגינוס- חייבים. וטעם חיובם אפילו שהם רק ספיקות, כיון שהם שקולים, יבוא קול השופר ויכריע אותם לכף זכות, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה⁷⁶: וכשם ששוקלים זכויות אדם ועונותיו בשעת מיתתו, כך בכל שנה ושנה שוקלים עוונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכויותיו ביום טוב של ראש השנה, מי שנמצא צדיק נחתם לחיים, ומי שנמצא רשע נחתם למיתה, והבינוני תולים אותו עד יום הכפורים אם עשה תשובה נחתם לחיים, ואם לאו נחתם למיתה.

ועוד כתב שם⁷⁷: אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר: עורו ישנים משנתכם, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם, וחזרו בתשובה, וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה. לפיכך צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב, חטא חטא אחד הרי הכריע את

⁷⁴ כמ"ש האבודרהם (הנד"מ ע"מ לא), והכל בו (סי' עג) בשם בעל המלמד.

⁷⁵ כמ"ש הרמב"ם (הלי' תעניות פ"ב ה"ה).

⁷⁶ פ"ג ה"ג

⁷⁷ ה"ד.

בונה עולמות ומחריבן – שורש התשובה

במדרש ובגמרא מבואר שבראשית הבריאה היה הקב"ה בונה עולמות ומחריבן⁷⁹ שנאמר: "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ והארץ הייתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום" מדכתיב והארץ היתה תוהו ובוהו מכאן שכבר היה סדר זמנים קדום⁸⁰. ועל זה נאמר: בראשית היה הקב"ה בונה עולמות ומחריבן וכשברא את זה העולם אמר: "דין הניין לי (אלה שלפני כלומר האחרונים, מהנים אותי) יתהון (הקודמים שבראתי והחרבתי) לא הניין לי (לא הינו אותי)". עכ"ל. דהיינו העולם הזה שעומד לפני מוצא חן בעיני מהנה אותי, על אף הסבל הגדול של הברואים והנסיונות והתיקונים שיש לבני אדם בעולם הזה הנוכחי, אומר הקב"ה זה מהנה אותי, ואילו הקודמים (שלא ברור באיזה צורה היו) לא היו מהנים אותי, למרות שלא ברור לנו איך התנהלו עולמות אלו ומה היתה רמת התענוג והסבל בהם, מכל מקום אם העולם הזה כפי מתכונתו והסבל הרב שבו דווקא הוא מהנה את הקב"ה (דין הניין לי) פירושו של דבר שיש ענין בסבל ובקשיים שיש בעוה"ז שקשור במערכת התיקון הכללית של העולם, ובלעדיו העולם אינו יכול להגיע לתכליתו.

מה אשמתם של עזי הפנים

חז"ל מבארים שאחת הסיבות שהקב"ה ברא והחריב את העולמות משום שבתוך העולמות האלו

⁷⁹ כמ"ש במדרש רבה (קהלת פרשה ג פסקה יד) את הכל עשה יפה בעתו א"ר אבהו מכאן שהיה הקב"ה בונה עולמות ומחריבן בורא עולמות ומחריבן עד שברא את אלו ואמר דין הניין לי יתהון לא הניין לי.

⁸⁰ וכתב רבנו בחיי (בראשית א, א, וז"ל: מצינו במדרש בראשית רבה ג, ז) יהי ערב אין כתיב כאן אלא ויהי ערב מכאן שהיה סדר זמנים קודם לכן עד כאן, ואף על פי שהזמן נברא וקודם הבריאה לא היה זמן הזכיר זמנים על אותן שני אלפים שנה כי אין אותן הימים כימי אנוש אבל יום מאותן הימים שמהם השנים שאין להם חקר, כענין שכתוב (איוב לו, כו) הן אל שגיא ולא נדע מספר שניו ולא חקר, וכתוב (שם י, ה) הכימי אנוש ימך וגו', וכתוב (תהלים קב, כח) ושנותיך לא יתמו, ובאותן זמנים עלה במחשבה לבראות אלף דור ונמחו מתוך תשע מאות שבעים וארבע דורות מאותן אלף דור, כלומר נמחו במחשבה, לא שיצאו לידי פועל, כי המחשבה הקודמת לכל ידעה כי יהיו רשעים אם יבראו, ולכך ניתנה תורה לעשרים וששה דורות משברא העולם כדי להשלים אלף דור, וזהו דבר צוה לאלף דור (שם קה, ח) ביאורו לסוף אלף דור, ודורות הללו הזכירם חז"ל בפרק אין דורשין (תניינא יג ע"ב) אמרו נהר דינור נגיד ונפיק וכו', מהיכא קא שקיל מזיעתם של חיות, להיכא קא שפיך על ראש רשעים בגיהנום שנאמר (ירמיה כג, יט) הנה סערת ה' חמה יצאה וגו', רב אחא בר יעקב אמר אשר קמטו ולא עת (איוב כב, טז), אמר רבי שמעון חסידא אלו תשע מאות ושבעים וארבע דורות שקומטו להבראות קודם שנברא העולם ולא נבראו שתלן הקב"ה בכל דור ודור והן עזי פנים שבדור.

מדוע יש סבל בעולם? מאת:

הרב משה ארמוני שליט"א

העולם מלא סבל⁷⁸

העוה"ז? הוא עולם מלא סבל כמו שאומר יעקב לפרעה (בראשית מז, ט) "מעט וְרָעִים הָיוּ יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּי", וגם אחרי הסבל סוף בשלב מסוים אדם צריך לעזוב את העוה"ז, ואמרו רז"ל (קהלת רבה פ"א ס"ג, פ"ג ס"י) אין אדם מת וחצי תאוותו בידו, יש לו מנה מתאוה מאתים. דבר זה גם קאי על החיים עצמם שכמה שיחיה האדם ביום מותו ידמה לו כאילו הכל עבר כמו חלום. הנפטר בימי עלומיו, ישנה הרגשה נוראה של החמצה שלא הספיק לשאת אישה ולהביא ילדים לעולם והוא כניצן צעיר שנקטף לפני פריחתו, ואם ח"ו הולך הוא לעולמו בגיל צעיר ומשאיר אחריו משפחה כואבת אישה וילדים יש הרגשה נוראה שלא מיצה את חייו ויכול היה עוד לפעול ולעשות ולא הספיק לראות בנישואי צאצאיו, ואם הוא נפטר בגיל מבוגר, כל המאריך ימים חייב להיפגש עם הזיקנה, מעט מאד הם הנפטרים בגיל מבוגר בלי סבל, ולא לחינם אמר דוד המלך (תהילים עא, ט) "אל תשליכני לעת זקנה פְּכֻלוֹת כַּחֲזִי אֶל תַּעֲזָבֵנִי" ושלמה המלך אמר (קהלת יב, א) "וּזְכֹר אֶת בּוֹרְאֶיךָ בְּיָמֵי פְחוּרְתֶיךָ עַד אֲשֶׁר לֹא יִבְאוּ יָמֵי הַרְעָה וְהִגִּיעוּ שְׁנֵים אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין לִי בָהֶם חֶפֶץ". הזוה"ק כותב שאין האור ניכר אלא על ידי החושך, כך יוקר החיים מתגלה על ידי המות, וגם התענוג מתגלה מתוך הסבל. אין מושג כזה של תענוג תדירי משום שאם הוא תדירי אין הוא נחשב לתענוג, רק מי שהתקשה לנשום יכול להבין את הנאת הנשימה. אם נחשב את כמות ההנאה והשמחה שיש לאדם בעולם לעומת הסבל נראה כי ברוב המקרים הסבל גובר, רגעי התענוג בחיים הם מעטים ולהגיע אליהם יש הרבה מאד סבל בדרך. כל אחד יש לו את תיק הסבל שלו, קשה מאד למצוא אנשים שחיהם מתוקים ואין להם שום סבל בעולם, ואם עדיין אין להם שום סבל בעולם מי יודע אם מנת הסבל לא מחכה מעבר לסיבוב. והשאלה נשאלת כבר מתקופתו של איוב, למה? בשביל מה כל הסבל הזה שיש בעולם? ואם יש כ"כ הרבה סבל בעולם אז מה הטעם לחיות? הדברים הם מורכבים ולהאיר דרכנו נקדים ונבאר איך שורש הבריאה הוא בעולמות התוהו, ועולם התיקון נברא על שברי עולמות התוהו.

⁷⁸ מאמר זה הוא מתוך הספר "כגן רוה" שיצא לאור לאחרונה והוא תמלול דרשה ביום השנה החמישי לפטירת ידידי אהובי הרב שמעון סעדיה בן שבה בת שבע זצ"ל.

בספרי "כגבר יאזור חלציו" (עמי ט"ו תתקע"ד דורות אשר קומטו ולא עת) עייש"ב, שבזה נבנה השורש של התשובה, דהיינו, אם הקב"ה ברא עולמות והחריבן כל שכן שאתה (שחטאת והלכת בדרך לא נכונה) יכול להחריב את העולם הלא נכון שבנית ועל שבריו⁸⁴ לבנות עולם מתוקן, עולם נכון של תשובה.

הערת המגיה: וכל זה בסוד הפסוק: "ויציצו כל פועלי אוון להשמדם עדי עד", שבתהליך הבריאה מאין ליש והיציאה מן הכח אל הפועל יוצאות קודם הגבורות הקשות בסוד הקליפות כדי להחריבם ועל חורבותיהם לבנות עולם מנופה מסיגים כדי שתתקיים מחשבת הבריאה על מתכונתה הנכונה כדי לאפשר בחירה, קלקול ותיקון במידת המיצוע בין חו"ג.

ויש כאן קושיה עצומה, אם הקב"ה הרס את כל העולמות הקודמים בגלל אותם עזי פנים (אותם נשמות קשות שנשתלות בכל דור ודור והם העזי פנים שבדור) ומצד שני כתוב שעולמות אלו נעלמו כהרף עין, ללא זמן, מדוע אם כן, כל אותם נשמות הושמדו מעולמות התוהו על לא עוול בכפם? דהיינו אותם נשמות לא הספיקו להוציא את הפוטנציאל הרע שלהם מן הכח אל הפועל רק שהקב"ה בצפייתו בעתיד גזר עליהם כליה, ועל מדוכה זו נתקשו הרבה מוחות.

ולסבר את האוון נאמר כי היות ומדובר פה בשורש הבריאה. וכיוון שהבריאה בנויה על עיקרון הבחירה וחוק "לחם הביזיון", היה צורך לגלות את הסיגים ולתת לרע מציאות, והיות והעולם נברא על מנת להיתקן בתהליך של 6000 שנה הוי עלמא בסוד "אשר ברא אלהים לעשות"⁸⁵, תיקון הבריאה הוא בביטול הרע וגילוי הטוב הגנוז אט אט עד גילוי המשיח תחית המתים והמעבר לאלף השביעי בבחינת "וחד חרוב", לכן החרבת העולמות ושיתלת

⁸⁴ הדיוק כאן הוא על שבריו כי תשובה עילאה לוקחת את

החטא והופכת אותו למנוע בעבודת ה'.

⁸⁵ ספר שפע טל (שער שני פרק ד) וז"ל: להורות לנו כי מיום השביעי והלאה לא נתחדש דבר אבל בני עולם התחתונים עצמם יעשו ובהתעוררותם למטה יתעוררו גם כן למעלה להשפיע להם בכל יום ממעשה בראשית והיינו שמוש הלמד שבמלת לעשות המורה על העתיד רוצה לומר שמכאן ואילך מיום השביעי והלאה על בני העולם התחתונים מוטל הדבר לעשות רוצה לומר שהמה יעשו ובהתעוררות מעשה התחתונים יתעוררו מעשה העליונים לנגדם להשפיע ולחדש להם בכל יום תמיד לפי מעשיהם מעשה בראשית ועל ידי מעשה בני עולם התחתונים הקדוש ברוך הוא מנהג עולמו כמנהגו לחדש מעשה בראשית.

והרמח"ל (ספר אדיר במרום ח"א - תניא אמר רבי שמעון) וז"ל: ומשפטי ההנהגה הזאת. הנה כתיב, אשר ברא אלהים לעשות (בראשית ב, א). וסוד הענין הזה, כי הקב"ה התחיל הבריאה והעמידה על מצב שיוכל אחר כך האדם להשלימה, עד שיהיה לו השכר על מעשיו. וזה כי האדם נברא כבר בצלם אלהים ודיוקנו בדמות דיוקן של מעלה, ועם כל זה איננה שלימה להדמות לעליון לגמרי, עד שישלמנה במעשיו הטובים. והוא ענין המצות שהם תרי"ג כתר"יג אברי האדם.

היו נשמות של רשעים⁸¹, עזי פנים גדולים מאד שהדור לא היה יכול לסבול אותם ולכן עמד ושתלם בכל דור ודור ואלו הם עזי פנים שבדור. לפי דברי האריז"ל כל העולמות האלה שלפני בריאת העולם היו עולמות בלא זמן, וזמנם היה כהרף עין ולבאר יותר הזמן הוא חלק מבריאת העולם ולא היה קיים לפניו ומה שמתוארת שם כרונולוגיה (שכביכול מראה על מציאות של זמן) זה לא ממש זמן אלא תהליך התפתחות של מעבר מאין זמן – לזמן⁸², שהוא דרך כרונולוגיה ללא זמן, הכרונולוגיה היא כדי שנבין אבל אירעה כהרף עין. והזוהר הקדוש⁸³ מתאר זאת שאורך ימי העולמות הללו היה כמו הניצוצות שיוצאים כאשר הנפח מכה בברזל עפים לכל עבר ונעלמים, ניצוצות אלו מה אורך חייהם? כהרף עין. כך אותם עולמות שהיו לפני בריאת העולם אינם עולמות גשמיים ממשיים כמו שאנחנו חווים פה בעוה"ז, אלא בהרף עין, והמשל בזה הוא כמו אדם שבונה מבנה כלשהו, לפני הבניה הוא מהרהר בראשו ועושה תכנית איך לבנות, ובמחשבתו שוקל אם אבנה כך וכך לא יהיה טוב בגלל סיבות מסוימות, ואם אבנה את זה בצורה אחרת גם יהיה לא טוב בגלל סיבות אלו ואלו, וסוף דבר מגיע למסקנה לבנות זאת בצורה הראויה כפי שבסופו של דבר אכן בנה. והנמשל אותם המחשבות שאדם ביטל בדעתו הם מה שהקב"ה כביכול במחשבתו ביטל את האפשרות של עולמות מסוימים שעליהם נאמר "דין לא הניין לי", דהיינו העולם הזה שהיה במחשבה לא התאים לתכלית הנרצה שציפה הקב"ה מעולמו ולכן הוא לא נתן לו מרווח זמן להתקיים, ובסופו של דבר ברא את העולם בצורה המוכרת לנו כי אעפ"י כל הקושי והצרות והיסורים שיש בעוה"ז הוא זה שיכול להביא את העולם דתכליתו ולכן "דיין הניין לי". אחרי שהבנו זאת נשאלת השאלה מדוע הקב"ה היה צריך בכלל לבנות ולסתור, ושוב לבנות ולסתור עד שבנה את העולם הנוכחי שאותו הוא אוהב? בדבר זה כבר הרחבתי

⁸¹ כמ"ש חגיגה י"ג: אמר רבי שמעון חסידא אלו תשע מאות ושבעים וארבע דורות שקומטו להבראות קודם שנברא העולם ולא נבראו שתלן הקב"ה בכל דור ודור והן עזי פנים שבדור. ⁸² דהיינו כמו בתהליך של מעבר מלבן לשחור יש באמצע אפור, והאפור שקרוב לשחור הוא אפור כהה, והאפור שקרוב ללבן הוא אפור בהיר, כך גם המעבר מאין זמן שלפני הבריאה לזמן שבבריאה עובר דרך "מקטע אפור" הנקרא זמן דאין זמן, ואח"כ אין זמן דזמן ורק אח"כ יש את הזמן. הזמן דאין זמן הוא בחינת בונה עולמות ומחריבן, והאין זמן דזמן הוא האור הגנוז שנברא בתחילת הבריאה. ודי לחכימא ועוד מילין לאלוה ולא כאן המקום להאריך.

⁸³ זוה"ק (ח"י רצב): עד לא אברי עלמא לא הוו משגיחין אנפין באנפין, ובגין כך עלמין קדמאי אתחרבו, ועלמין קדמאי בלא תקווא אתעבידו, וההוא דלא הוה בתקווא, אקרי זיקין נצוצין, כהאי אומנא מרצפא (ס"א מרצפא), כד אכתש במנא דפרולא, אפיק זיקין לכל עיבר, ואינון זיקין דנפקין, נפקין להיטין ונהירין, ודעכין לאלתר, ואלין אקרון עלמין קדמאי, ובגין כך אתחרבו ולא אתקיימו, עד דאתתקן עתיקא קדישא, ונפיק אומנא ד"א מאנטא) לאומנותיה.

"תושיה"⁸⁷ שתפקידה להתייש את עזותם וקשיות ערפם. ולכן עד שניתנה תורה היו נשמות תתקע"ד בלי אפשרות תיקון אך משנתנה תורה יש להם כח להתקן ולקמט עצמם על דברי תורה. ועל זה כתב רבי יוסף אלקסטיל (שם) שאלו הנשמות נתכללו בנחש והוזהר אדה"ר שלא ימשך אחר הכתות הלו שהם סביבות עץ הדעת טוב ורע שהם אחוזים בנחש שהיה ערום וגם הם ערומות... והנה אם ימשך אחרי אלו הכתות יחייב שימשכו עליו ועל תולדותיו מאלו הצורות הנחרבות הערומות.

בכל יום ויום הקב"ה בונה עולמות ומחריבן

כשר' יוסף אלקסטיל עונה על השאלה הזו, הוא שואל את השואל למה אתה בא אלי בטענה על מה שהקב"ה בנה עולמות והחריב אותם, הרי בכל יום ויום אנחנו רואים עולמות נבראים ועולמות נחרבים⁸⁸. וזהו אדם שהוא עולם קטן, והרי בכל יום ישנם אנשים שנולדים ובכל יום יש אנשים שמתים, ולפעמים מתים בלי להגשים את מה שרצו לעשות בחיים, או הלכו בדרך לא נכונה וכיוצא בזה, וכן להיפך יש וצדיקים מסיימים את חייהם בצורה קשה כמו רבי עקיבא האם זו תורה וזו שכרה? הנה אדם שהוא קומה שלמה עם רגשות, עם שכל, עם יכולות, עם גוף מורכב מ-25 טריליון תאים ונשמה שהיא חלק אלוה ממעל וברגע אחד אתה קוטע את מציאותו פה בעוה"ז, ללא השלמה של תכליתו⁸⁹ אין לך בונה עולמות ומחריבן יותר גדול מזה. כשהמציאות הזאת לא באה אל תיקונה, אל תכליתה. בשביל מה כל התהליך הזה של חיים ומיתתו? ובאמת צריך להבין שיש פה תהליך שכל אדם הוא נדבך בדרך אל השגת היעד, וכאשר האדם פועל בניגוד למחשבת הבריאה ובניגוד לכיוון התיקון הוא יענש על כך. ולכן רוב האנשים לא יכולים לגמור את תפקידם בעולם בתקופת חיים אחת וצריכים לחזור בגלגול כדי להמשיך ולתקן, אבל בתהליך שהעולם עובר הוא מתקדם לקראת התיקון אעפ"י שאין הדבר נראה כך כמו עלות השחר שהוא הזמן החשוך ביותר של הלילה שאחריו מפציע האור. כך גם בתהליך ההסטורי אף על פי שנראה שהעולם הולך ומתקלקל והדור הזה שוב

עזי הפנים בכל דור הם "קביעת עמדה" של הקב"ה, שהכל פועל כפי ההתחלה, וכיון שבהתחלה יש השמדת הרע כך יהיה גם בסופו. ואולי אפשר עוד להוסיף שכיון שהסבל תלוי בזמן, סבל ללא זמן לא מקרי סבל, וניתן להם ההזדמנות להוכיח עצמם בשתילתן בכל דור ודור. ואם כן נשאלת השאלה למה החלו את מסלולם כעזי פנים שבדור? נתמודד עם שאלה זאת אך נקדים ונאמר כי בספרו של מו"ר זקני רבי יוסף אלקסטיל זצוק"ל שנכתב לפני כ-520 שנה⁸⁶ ואשר קראתיו "גלי עמיקתא" נשאל בשאלה ב' על אותם הנשמות מדוע הקב"ה שתלן בדורות? ולמה היה צריך להשמיד אותם לפני שהם יצאו מן הכח אל הפועל והיו רק במחשבה? איפה כאן הבחירה בכלל, אם הנשמות האלה נחשבות רשעיות בגלל הסיגים שבהם ולכן הוכרחו לחטוא או היו חוטאים אם היתה ניתנת להם אפשרות, אם כן איפה נמצאת נקודת הבחירה? וענה שם לפי דרכו שהוא כדמיון המחשבות הכוזבות שקודמים במחשבת החכם שאינו פועל על ידם ופועל על ידי המחשבה הצודקת ומוציאה לפועל. ובהערה 73 שם כתבת: כי לפני בריאת העולם היה רק אין סוף ובמציאות בזו אין נבראים ואין בחירה, ואילו אחרי הבריאה ישנם ברואים ויש בחירה, המעבר מן המוכרח אל הבחירה עובר דרך מציאות ביניים בין המוכרח לבחירה והיא אותם עולמות התווה שנחרבו על פי סופם שעתידיים לחטוא. ע"כ. ונוסיף עוד ונאמר: כותבת הגמרא (חגיגה יג): וז"ל: "רב אחא בר יעקב אמר 'על אשר קומטו' שנאמר 'אשר קומטו ולא עת נהר יוצק יסודם'. תניא אמר רבי שמעון החסיד אלו תשע מאות ושבעים וארבע דורות שקומטו להיבראות קודם שנברא העולם ולא נבראו עמד הקדוש ברוך הוא ושתלן בכל דור ודור והן **עזי פנים שבדור**. ורב נחמן בר יצחק אמר אשר קומטו לברכה הוא דכתיב **אלו תלמידי החכמים** שמקמטין עצמן על דברי תורה בעולם הזה הקדוש ברוך הוא מגלה להם סוד לעולם הבא שנאמר "נהר יוצק יסודם" עכ"ל.

הנה יש כאן לכאורה מחלוקת בין רב נחמן בר יצחק לבין רבי שמעון החסיד, האם אותם נשמות שקומטו הם העזי פנים שבדור או תלמידי החכמים שבדור, ואולי אין זו מחלוקת כלל, משום שכשהעזי פנים מתקנים את עצמם הם יכולים להיות גדולי תלמידי חכמים, האם אין זאת עזות פנים לומר תנו לי תלמיד חכם ואנשכחו כחמור וסופו שהיה רבי עקיבא שהרים את קרן ישראל. ומצינו בגמרא (ביצה כ"ה): "עזין שבאומות ישראל" ולכך נתן להם הקב"ה את התורה שנקראת אש דת, ונקראת

⁸⁷ כפרש"י (משלי ב פסוק ז) "יצפון לישרים תושיה" - גנזה הקב"ה אצלו כ"יו דורות עד שנתנה לדור המדבר. "יצפון מגן להולכי תום" - כלומר והיא תהיה לך למגן. עכ"ל. וכן אמרו למה נקרא שמה תושיה, שמתשת כחו של אדם (סנהדרין כו.).

⁸⁸ הגנה: לכל הויה חדשה קודם העדר (מהר"ל) וכן התחדשות כוח החיים הוא דוקא על ידי כלייה, בכל יום מתים מליוני תאים בגוף האדם ונוצרים מליונים אחרים במקומם, וכן הוא בכל הבריאה, החורבן משמש יסוד ושורש לבנין חדש ומשוכלל יותר, כדוגמת ריקבון הזרע באדמה כדי להצמיח עץ חדש.

⁸⁹ כמאמר חז"ל באבות לא עליך המלאכה לגמור ואין אתה בן חורין להיבטל ממנה.

⁸⁶ כנראה שהוא ראש משפחתנו מהעיר שאטיבה בספרד ומשם הגיעה המשפחה בגירוש ספרד לחופי עזה בשנת 1494. וב"ה שזיכנו להוציא את ספרו עם הגהות עייש"ב.

קושיות. הנמשל הוא שאנחנו נכנסים לעולם הזה באמצע תהליך ויוצאים ממנו לפני הסוף, ואנחנו לא מכירים את התחלת התהליך, ועדיין אין לנו מושג איך יהיה הסוף. ועל כן אם היינו רואים את ההתחלה ואת הסוף כל הקושיות של האמצע לא היו נשאלות בכלל, ועל זה אומר הרמח"ל שלעתיד לבוא כל אחד יאמר: "אודך ה' כי אנפת בי"⁹² תודה רבה ריבונו של עולם על כל הצער, על כל הקשיים ועל כל הסבל שנתת לי כי הסבל הזה והקשיים האלה הם אלה שבנו אותי והם אלה שעשו אותי למה שאני עכשיו. וכתב הצ"ח (פסחים דף ט וז"ל: לפי שמעליון לא תצא הרעות ואין דבר רע בא מהקב"ה והכל הוא לטובה, ואפילו הפורעניות שבאות על האדם אינו רעה אבל טובה לזכך אותו ולהכניע יצה"ר ולטהר הנשמה שיזכה לעולם שכולו טוב, אלא שהאדם בעולם הזה אינו מבין הדבר לאשורו ונדמה בעיניו כאילו הוא רעה, כמו החולה שעושין לו תחבושת ויש לו יסורים והחולה השוטה צועק להסיר התחבושת, אבל החכם סובל בשמחה, וכן הוא יסורי הרשעים הם תחבושת. אמנם אחר מותו שרואה ומבין הטוב האמיתי, וכמו כן לעתיד לבוא כשנזכה לזה במהרה, נאמר ביום ההוא "אודך כי אנפת בי", שנותן הודאה לשעבר על שנתאנף בו הקב"ה לפי שעה להטיבו באחריתו.

אדם בא לעולם למציאות קיימת. אף אחד לא בוחר במודע⁹³ לעצמו את הגוף, הנשמה או הצלם שבו הוא מלוּבש. זאת אומרת ישנם דברים שבכח שלי להתמודד איתם, אבל ישנה מציאות נתונה שאדם צריך להתמודד איתה, ומהרגע שהאדם נולד הוא מתחיל ללמוד על המצב הנתון שאליו הוא נקלע. על זה כותב הזוה"ק⁹⁴ "דמעת העשוקים ואין להם מנחם". אחד העשוקים האלה הוא הנחש, כשמשיל את עורו, הוא צועק מסוף העולם ועד סופו⁹⁵. הנחש הוא שהביא את כל הצרות לעולם וגם את המוות לעולם והוא צועק? קבל את העונש שלך בגבורה ושתוק! ובכל אופן למה הוא צועק? כי הוא הנין של הנחש ההוא שעשה את הבעיות, וכשלעצמו אינו מבין מה רוצים ממנו, מה הוא אשם שהסבא של הסבא של הסבא של הנחש חטא, וכי הוא אשם

דומה לדור המבול ולדור סדום ועמורה, אעפ"כ יפציע תיכף ממש ומיד אור הגאולה.

דמעת העשוקים ואין להם מנחם

אדם בא לעוה"ז עם תיקון שהוא צריך להשלים בחיי חיותו, הוא צריך לתקן מעשים שונים שהוא עבר בגלגולים קודמים והוא צריך גם לתקן את חלקו בחטאו של אדם הראשון, אף אחד לא בא לעוה"ז מתוקן, שכן אם הוא היה מתוקן לא היה צריך להגיע לכאן⁹⁰. העוה"ז הוא עולם התיקון וצריך לתקן את החסרונות, כמ"ש (בתפילה) "לתקן עולם במלכות שדי", לעשות לקב"ה פה בעולם הזה התחתון דירה⁹¹. חלק גדול מן התיקון שאדם צריך לעבור הוא נעלם ולא מובן, וקשה לאדם להבין מה ההשגחה רוצה ממנו, אנחנו רואים רק את מה שאנחנו מסוגלים לראות, "אין לדיין אלא מה שענינו רואות", אם כי אנחנו מחויבים להשתדל להבין מה ה' רוצה מאיתנו. החפץ חיים סיפר משל: הגיע אדם לבית הכנסת פעם ראשונה, רואה את הגבאי שאינו מוכר את העליות, אלא מעלה את היושבים במזרח (ששם ישבו חשובי הקהל) לפי התור לקריאת התורה. אתה עולה ראשון, אתה עולה שני, אתה עולה שלישי, אתה עולה רביעי, אתה עולה חמישי, אתה עולה שישי, אתה עולה שביעי ואתה תעשה הפטרה. אותו אדם שרצה מאד לעלות לתורה וגם היה מוכן לשלם על כך, בא אל הגבאי בסוף התפילה ושאל: כבוד הגבאי יש לי קושיה על ההנהגה שלך, האם רק אלה שבמזרח צריכים לעלות לתורה, מדוע אינך מוכר את העליות שגם אחרים יזכו לעלות, מה זה החוסר התחשבות הזה? אמר לו הגבאי: פעם ראשונה שאני רואה אותך בבית כנסת, אני מתאר לעצמי שאתה אורח ולא היית פה בשבועות קודמים. ההנהגה כאן בבית הכנסת שלא מוכרים עליות, יש פה עשר שורות בבית כנסת, לפני עשר שבועות עלתה שורה ראשונה, לפני 9 שבועות עלתה שורה שנייה, שבוע שעבר עלתה שורה הראשונה, והשבת הגיע תור של המזרח, אם היית כאן כל השבועות האלה לא היית שואל שאלות, אבל כיון שבאת בדיוק בשבת הזו וראית שהעליתי את היושבים במזרח אז יש לך

⁹² מן הנביא (ישעיה יב א) אֶמְרָתְּ בְיוֹם הַהוּא אֹדְךָ יְהוָה כִּי אֲנַפְתָּ בִּי יֵשֶׁב אֶפְנֵי וַתִּנְחַמְנִי: הִנֵּה אֵל יִשְׁוֹעָתִי אֶבְטַח וְלֹא אֶפְחָד כִּי עָזִי וְזַמְרָתְּ יְהוָה יִהְיֶה לִּי לִישׁוּעָה: וכתב בפרדס יוסף (שמות פרק ה פסוק כב), שאפילו הפורעניות אינם רע רק טובה להכניע יצרו הרע, אלא שאדם אינו מבין כמו חולה שנתנים לו תרופות מרירות. ולכן בעולם הזה על הרעה אומר ברוך דיין האמת דהוא אומר שלדעתו הוא ממתד הדין, ולעולם הבא אומר ברוך הטוב והמטיב שכן כולו טוב ומטיב שיראה למפרע שהכל היה לטובתו.

⁹³ הבחירה הזו נעשית על פי מעשיו בגלגולים קודמים ומעשי ומחשבות הוריו בעת הזיווג ולאורך ההריון.

⁹⁴ זוה"ק (ח"ב ק"יב:)

⁹⁵ ספר הליקוטים (פרשת בראשית - פרק ג) ואלו הם מ"ש חז"ל גי קולן הולך מסוף העולם ועד סופו, נחש כשפושט עורו, ואדם כשיצאה נשמתו, והחיה כשיושבת על המשבר.

⁹⁰ אלא אם כן הוא נשמה מיוחדת שתפקידה לתקן את הדור, ויש נשמות שנקראות זיהרא עילאה שלא נפגמו בחטא עץ הדעת ופרחו מנשמת אדה"ר לפני החטא, וכשהם יורדות לעולם הם יורדות לתקן את הדור וזה חלק מהשגחת הקב"ה על העולם שלא יקצין לרעה.

⁹¹ הגהה: שיוכל הקב"ה לשכון בכל מציאותו עצמותו ומהותו כדרך שאדם נמצא בדירתו ושורר בביתו והכל בגלוי ללא הסתר פנים, וזה יתכן רק על ידי קיום תורה ומצוות באמת לאמיתיה מתוך תהליך של תשובה תמידית ובעיקר תיקון מידת הגאווה כמ"ש: "כל המתגאה דוחק רגלי השכינה" ואמר הקב"ה על גסי הרוח: "אין אני והוא יכולים לדור בעולם" יהי רצון שנזכה לענוה אמיתית ולעשות לו דירה בתחתונים. אכ"ר.

בכך? "אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה?" באמת אין תשובה לשאלת הנחש, בלי להרחיב את מסגרת הידע, וכמו שהקב"ה לא הניח דעתה של הלבנה כשאמר לה "לכי מעטי את עצמך" ואמר "הביאו עלי כפרה על שמיעטתי את הירח" כביכול צודקת הלבנה במסגרת הידיעה שלה שמתרעמת על המעטתה, יש לכך סיבות עמוקות יותר ממסגרת הידע הקיימת⁹⁶, אלא שהקב"ה ברא את הרע בעולם וצמצם את עצמו כדי שיהיה מקום לעולם, הצמצום גרם להעלם ה' ודבר זה הוא שורש הקליפה, כי במקום שה' נעלם מתגלה הכפירה והסטי"א, וכל זה כדי שיהיה בעולם הזה בחירה וידיעה, שכר ועונש.

יוצא מכך שישנה מציאות שנקראת "דמעת העשוקים ואין להם מנחם"⁹⁷. את טענתם אי אפשר לנחם, כמו ממזר הטוען אם הורי חטאו מדוע אני צריך להיות מורחק מן הקהל, אין נחמה בדבר הזה, רק שהזמן יעשה את שלו, דהיינו כאשר אותו עשוק יגיע למצב שבו הוא יוכל להיסתכל אחורה ולראות את כל גילגוליו אז יבין למה זה קרה לו ולצורך מה, ומה זה תיקון בו, רק אז תפסיק דמעת העשוקים לרדת. אבל עד אז רק תהום הנשייה, השכחה, הזמן החולף קצת מקל על הכאב הגדול.

המשך המאמר נמצא בספר "כגן רוה"

ניתן לרכוש בעמותת נחלת רחל

טלפון: 02-5868041

⁹⁶ כמו שאי אפשר להסביר מיתת תינוקות בלי הבנת סוד הגלגול.

⁹⁷ כמ"ש בזה"ק בסבא פרשת משפטים (ח"ב קיי"ג ע"ב) זה לשונו ואית עשוק אחר ההוא עשוק דאיכרי ממזר, כד נפק מעלמא מיד מפרישין ליה מעמא קדישא מקהלא, ההוא ממזר עניא מסכנא אושיד דמעין קמיה קודשא בריך הוא וטעין קמיה מארי עלמא, אי אבהתי חבו אנא מה חובא עבדנא הא עובדי מתקן קמך, והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם, וכן לכל אינון עשוקים אית לון טענה קמי קודשא בריך הוא, ומההיא טענה לית לון מנחם ולית דיתוב מלה על לבהון.